

UTEROM FOR EN BILLIG PENGE

Tittel: Uterom for en billig penge

Forfattere: Romy Ortiz, Marry-Anne Karlsen og Benjamin Haffner

Arbeidet er utført av Senter for byøkologi på oppdrag fra Norsk Form Stiftelsen for Design og Arkitektur i Norge

Forsidefoto: Tom Riis, Skien

År: 2012

NORSK FORM

www.norskform.no

**Senter
FOR ByØkologi**

www.byokologi.no

FORORD

I dag bor ca. 80 prosent av Norges befolkning i byer og tettsteder. Siden 1970 er tettstedsarealet nesten fordoblet, og behovet for å skape gode felles uterom i urbane strøk blir stadig viktigere.

”Uterom for en billig penge” er en samling av ulike typer vellykkete og rimelige uteromsprosjekt i byer og tettsteder i Norge. Eksempelene som blir presentert, gir innblikk i hvilke faktorer som har vært utløsende for de enkelte prosjekt, hvilke faktorer som har vært viktige for planleggings- og gjennomføringsprosessen, og hvilke finansieringsmodeller som har vært brukt. Ved å vise eksempler på hva som er mulig å få til på lave budsjett, er ett av formålene med samlingen å inspirere ulike aktører som jobber med stedsutvikling. Intensjonen er også å kunne legge til flere eksempler etter hvert.

I arbeidet med å finne eksempler, kom vi over flere spennende prosjekt med gode deltakelsesprosesser og engasjement lokalt, men disse var fortsatt, etter svært mange år, ikke realisert. Økonomi kan være en viktig årsak til dette, og forhåpentligvis kan denne samlingen bidra med noen ideer på dette området. Det ligger imidlertid utenfor denne samlingens rammer å gi et mer utfyllende svar på utfordringene som ligger i å gå fra idé til gjennomføring av gode uteromsprosjekter. Det kan her være nyttig med en grundigere studie.

Eksempelsamlingen er utarbeidet av Senter for byøkologi på oppdrag for Norsk Form. Teamet bak rapporten har underveis hatt et tett samarbeid med Bylab, Norsk Forms ressursgruppe for by- og stedsutvikling, og da særlig rådgiver Guro Voss Gabrielsen. Vi takker for det konstruktive samarbeidet dette har vært. Vi vil også rette en stor takk til alle som har stilt opp for oss og delt av sine erfaringer, og til alle de som har bidratt med bilder.

Teamet fra Senter for byøkologi har bestått av samfunnsgeografene Romy Ortiz og Marry-Anne Karlsen, og sivilarkitekt Benjamin Haffner.

INNHOOLD

INNLEDNING	s. 6
Formålet med eksempelsamlingen	
Hvordan er eksemplene valgt ut?	
Uterom i byer og tettsteder	
FELLESTREKK FOR RIMELIGE OG GODE UTEROM	s. 7
Prosess (hvordan)	
Utforming (hva)	
Bruk (hvem)	
Kvalitetsbarometer	
TEMABOKS 1: UTEROM	
MJØNDALEN TORG, NEDRE EIKER	s. 11
Prosess	
Utforming	
Bruk	
Barometer	
Kommunens tips	
TEMABOKS 2: SPLEISELAG?	
SKATEPARK, BODØ	s. 17
Prosess	
Utforming	
Bruk	
Barometer	
Kommunens tips	
TEMABOKS 3: SKATEANLEGG?	

BAKGÅRD, SKIEN I s. 23

Prosess
Utforming
Bruk
Barometer
Kommunens tips

TEMABOKS 4: TEMPORÆRE BYROM

BAKGÅRD, SKIEN II s. 29

Prosess
Utforming
Bruk
Barometer
Kommunens tips

TEMABOKS 5: KUNST – DRIVKRAFT ELLER EKSTRAKOSTNAD?

ELVEPARKEN, NORDREISA s. 35

Prosess
Utforming
Bruk
Barometer
Kommunens tips

TEMABOKS 6: NÆRHET TIL NATUR – OGSÅ I SENTRUM!

MAGNOR TORG, EIDSKOG s. 41

Prosess
Utforming
Bruk
Barometer
Kommunens tips

TEMABOKS 7: UTEROM FOR ALLE

GÅGATE, RINGEBU s. 48

Prosess
Utforming
Bruk
Barometer
Kommunens tips

TEMABOKS 8: GODE OFFENTLIGE UTEROM?

INNLEDNING

Gode uterom er med på å skape attraktive byer og tettsteder. De danner rammen for aktivitet og er en uatskillelig del av et levende sentrum. For mange kommuner kan det likevel være en utfordring å utforme uterom som faktisk tas i bruk, og som det er mulig å realisereselvmedanstrengtkommuneøkonomi. I denne eksempelsamlingen presenteres en rekke eksempler på vellykkede lavbudsjettprosjekter fra forskjellige kommuner.

FORMÅLET MED EKSEMPELSAMLINGEN

Formålet med eksempelsamlingen er å inspirere og bidra til at aktører som jobber med by- og stedsutvikling kan komme i gang med egne prosjekt. Prosjektene som presenteres har ulik overføringsverdi. De er ikke ment som fasitsvar på hvordan man kan få til rimelige og gode uterom, men som en inspirasjonskilde.

HVORDAN ER EKSEMPLENE VALGT UT?

Eksemplene omfatter både små og store steder, offentlige og halvoffentlige prosjekt, enkle tiltak og større prosjekt. Fellestrekket er at prosjektkommunene selv mener de fikk mye igjen for sine investeringer – både i form av fysiske og sosiale kvaliteter. Prosjektene er geografisk spredt og representerer forskjellige typer uterom; plasser, gater, gårdsrom og overgangssoner hvor by grenser til naturområder. De har forskjellige brukergrupper, og kan brukes til forskjellige årstider og tider på døgnet. Prosjektene har også ulik varighet, og et av prosjektene har et eksplisitt midlertidig preg.

Hva som anses som et rimelig prosjekt er relativt, og det har derfor vært nødvendig å bruke skjønn i utvelgelsen. Eksempelsamlingen inkluderer dermed tiltak som har ulik kostnadsramme og kompleksitet med tanke på prosess og involverte aktører. Prosjektene som presenteres, strekker seg fra en kostnadsramme på ca. kr 580 000.- til 5,75 millioner. Prosjektene må også sees i sin helhet. Et prosjekt kan for eksempel ikke anses som rimelig hvis det koster lite å gjennomføre, men driften er dyr, tekniske løsninger har kort levetid, eller materialvalg ikke er bra nok for bruken.

UTEROM I BYER OG TETTSTEDER

Utvikling av funksjonelle og attraktive uterom i sentrale strøk er viktig både for folks trivsel, for næringsutvikling og for å gjøre stedene mer attraktive som bo- og arbeidsplasser. Utforming av uterom har ofte blitt sett i sammenheng med økende fortetting i byer. Behovet for gode uterom er imidlertid like aktuelt på mindre steder som i større og tettere byer, og flere av eksemplene i denne samlingen er hentet fra mindre steder som har prioritert å skape et attraktivt sentrum. Uterom er ikke en rest mellom bygningene, men et sted for mennesker å være, uavhengig av om man bor i en storby eller i et lite tettsted.

FELLESTREKK FOR RIMELIGE OG GODE UTEROM

Uterom har ulike funksjoner. Det kan være en møteplass, en ferdselsåre på vei til jobb, eller det kan være et sted å sitte for å ta en pause. Gode og rimelige uterom kan derfor variere i sin utforming, størrelse og prisklasse.

Ved å se nærmere på prosessen bak, på selve utformingen og på hvordan uterommet brukes, kan vi komme nærmere en forståelse av hva som gjør noen prosjekt mer vellykkede enn andre. Slik er det mulig å få en pekepinn på hva som kjennetegner uteromsprosjekter som er blitt både rimelige og gode.

PROSESS (HVORDAN)

På samme måte som sentrumsutvikling forutsetter at flere krefter trekker i samme retning, er det også avgjørende for utformingen av gode og rimelige uterom at det dannes en felles visjon for prosjektet som skal gjennomføres. Bred enighet om hva som skal forandres, og felles forståelse av hva som kan gjøres, er tegn på en god start på en utformingsprosess.

Aktiv kommune, lokal forankring og samarbeid

Kommunen spiller en viktig rolle som overordnet planmyndighet, og tar som regel initiativet og ledelsen for utvikling og utforming av uterom. Kommuner som lykkes med å samarbeide med både næringsliv, interesseorganisasjoner og lokale ildsjeler, oppnår ofte positive resultater. På denne måten danner de i tillegg et solid grunnlag for et videre samarbeid med og mellom lokale aktører.

Bred deltagelse og lokal forankring er også nøkkelfaktorer. De det angår bør inviteres og tas med på laget. Å bygge opp motivasjon, og skape bred deltagelse kan bidra til å utvikle eierskapsfølelse, og felles forståelse omkring prosjektet. Slik øker sjansen for å skape et uterom som et flertall er fornøyd med, og som tas aktivt i bruk.

Utforming av uterom trenger ikke alltid å bety at det er omfattende prosesser som må til. Noen kommuner setter i verk tiltak som sesongbaserte installasjoner, og kan ved enkle grep gjøre et område mer attraktivt og brukervennlig. I større prosjekt med lengre prosesser kan det også være hensiktsmessig å utføre noen mindre tiltak underveis som viser at prosessen er i gang. Å gi noen smakebiter av hva som kommer, kan være med å holde interessen oppe.

Å forankre et prosjekt politisk på et tidlig stadium vil være med å sette en ramme rundt utforming og økonomi. Å forankre prosjektene formelt i planarbeid som er definert av plan- og bygningsloven, kan ofte være en tung prosess, men er også med på å gjøre

arbeidet med prosjektet mer forpliktende. Å knytte prosjektet til det politiske systemet er også med på å sikre medvirkning, både i prosessen og i den formelle behandlingen som munner ut i konkrete vedtak.

Finansiering - ingen hindring

Finansiering er ofte en egen og kreativ prosess. Kommuner som har god oversikt over ulike offentlige midler det kan søkes om, har et fortrinn. For noen prosjekt kan det også være avgjørende at det lokale næringslivet kan bidra med økonomisk støtte.

Noen kommuner tar i bruk dugnadsmetoden for å kunne gjennomføre tiltak som de ikke har hundre prosent økonomisk dekning for. Både lokalbefolkning og lokale firmaer kan bidra med arbeidstimer slik at kostnadene blir lavere. Dugnad kan også være med å skape en følelse av samhold rundt prosjektet, og det gir ulike aktører muligheten til å medvirke og delta i utformings- og gjennomføringsprosessen.

Gjennomtenkt vedlikehold og drift

Å spare på materialbruk uten at det skal gå utover kvalitet og funksjonalitet er ofte en utfordring. Å ta hensyn til drift og vedlikehold i planleggingsfasen kan gi økonomiske gevinster i det lange løp. Robuste møbler og utstyr som tåler bruk, gjør vedlikehold av uterom lettere og kan bidra til at de blir mindre utsatt for hærverk.

UTFORMING (HVA)

Gode byrom er med og former byer og tettsteder, og skaper rammen for liv og aktivitet. Kvalitet, funksjon og estetikk vil avgjøre om et uterom er innbydende, og om det trekker til seg ulike mennesker.

Utformingskonsept

Uterom som trekker til seg ulike brukere til forskjellige tider på døgnet året rundt, oppfattes i stor grad som gode og vellykkete. Selv om uterom ofte blir brukt på andre måter enn planlagt, er det viktig å tenke brukergrupper ved planlegging. Skal det for eksempel tilrettelegges for en eller flere brukergrupper?

Uterom utformet for en bestemt brukergruppe kan være like viktig for å skape trivsel for alle i sentrum. Ungdom på rullebrett kan for eksempel få stor glede av en skatepark, mens eldre mennesker kan nyte å sitte på en benk og se de unge trikke.

Urbane uterom bør også sees i sammenheng med hverandre. Variasjoner i type og størrelse kan være med å gi en bedre helhetlig opplevelse av sentrum.

Blå og grønne strukturer i landskapet kan fungere som en ressurs i utformingen av nye uterom. Naturområder som parker, hager og elver forteller noe om byens historie på samme måte som bygninger kan. Å styrke slike uterom kan være med å styrke stedets identitet.

Elementer og materialbruk

Byrom kan bestå av en rekke ulike komponenter som vegger, gulv, og tak, samt innganger, møbler, beplantning, utsmykning, belysning og tekniske innretninger. For folk med bevegelses- eller synsproblemer er ryddig bruk av «løse» elementer for eksempel av stor betydning.

Valg av materialer vil være avgjørende for hvor vellykket uterommet blir.

Materialer som velges må være beregnet for den tiltenkte bruken, og om rimelige materialer velges, må ikke det gå utover funksjon. Økonomisk har det lite for seg å utforme et rimelig uterom med materialer som gir høye driftskostnader.

Å utforme et solid uterom innebærer også at det må tåle det norske klimaet og de lokale klimatiske forhold.

BRUK (HVEM)

En av de mest åpenbare nytteverdiene med et uterom er nettopp rollen det har som sosial arena. Ulike mennesker får mulighet til å utføre aktiviteter, enten passive eller aktive, alene eller sammen med andre. Det vil derfor være hensiktsmessig å se på samspillet mellom fysisk utforming og sosialt liv.

Vær og årstider har en innvirkning på hvordan uterom tas i bruk. Det er helst på dagtid i godt vær at mennesker trekker ut. Ved hjelp av enkle tiltak kan uterom være med å forsterke gleden ved slike solfylte dager. Sitteplasser i solvegger, med utsikt til sjøen, i en park eller lignende kan gjøre stor forskjell.

Men folk skal også ut om vinteren, og i dager med regn og ruskvær er det verdsatt at det er le som kan brukes, enten på vei til jobb eller ved bussholdeplassen. Steder med stabilt vintervær kan utnytte dette ved for eksempel å la snøen bli liggende i deler av området, slik at skigåere, og folk på spark og kjelke får en ferdselsåre.

Brukernes fantasi kan være med å gi uterom ny bruksformer som ikke var planlagt. For eksempel har småbarn tatt i bruk skateanlegg om vinteren som akebakker.

En måte å tilpasse områder til ulike årstider er å ta i bruk temporære elementer. En åpen plass kan islegges til skøytebane, eller veier stenges for aking. En kan også sette ut elementer tilpasset årstiden, slik som rails for snowboardkjøring.

KVALITETSBAROMETER

Flere faktorer er sentrale når det skal skapes rimelige og gode uterom. Vi har her valgt å fokusere på fem kvalitetskriterier ved gjennomgangen av prosjektene i denne samlingen. Alle eksemplene presenteres med et "score" for hver faktor basert på en skjønnsbasert vurdering. Det har imidlertid ingen hensikt å summere scorene for å sammenligne hvor vellykkede prosjektene er. De representerer ingen fasit, men et grunnlag for diskusjon, og illustrerer hvordan de forskjellige eksemplene kan ha ulike svake og sterke sider. Eksemplene i samlingen er i utgangspunktet valgt fordi de er gode, men ikke perfekte eksempler.

Kvalitetskriterier

Brukbarhet handler om hvorvidt stedet gjennom form, materialbruk og møblering er tilgjengelig og brukervennlig, til ulike tider i døgnet og årstider, for målgruppen(e).

Medvirkning handler om hvorvidt kommunen har lyktes i å involvere lokale aktører, fremtidige brukere, interesserorganisasjoner og lignende.

Kommunale investeringskostnader handler om hvorvidt kommunen har klart å redusere egne kostnader enten gjennom spleiselag med andre offentlige instanser eller private aktører, eller gjennom kreative, fysiske løsninger.

Driftsvennlighet handler om hvorvidt materialbruk og utforming er hensiktsmessig i forhold til drift og vedlikehold.

Varighet handler om hvor lenge det forventes at uterommet skal være funksjonelt for tiltenkt formålet.

TEMABOKS 1:

UTEROM ER ARENAER SOM LAR OSS UTFØRE ULIKE AKTIVITETER

De nødvendige aktivitetene er de daglige påtvunget aktivitetene, som å gå til skolen, gå til jobben, handle, og vente på bussen. Fordi disse aktivitetene uansett gjennomføres kan man si at de er uavhengig av ytre forhold.

Valgfrie aktiviteter foregår om det ønskes og hvis de romlige forhold tillater det. Slike aktiviteter er avhengig av at ytre forhold er tilpasset, og den fysiske planleggingen spiller en sentral rolle.

Sosiale aktiviteter avhenger av tilstedeværelsen av flere mennesker, Sosiale aktiviteter oppstår gjerne fordi mennesker i forbindelse med de nødvendige og valgfrie aktivitetene i et tidsrom oppholder seg i samme rom, møtes, eller passerer hverandre.

Jan Gehl, 1980
Livet mellem husene, udeaktiviteter og udemiljøer.
Universitetsforlaget

Valgfrie aktiviteter

De nødvendige aktivitetene

Sosiale aktiviteter

MJØNDALEN TORG NEDRE EIKER

– EKSTREM FORVANDLING AV EN SLITT PARKERINGSPLASS

STØRRELSE: ca 3200 m²

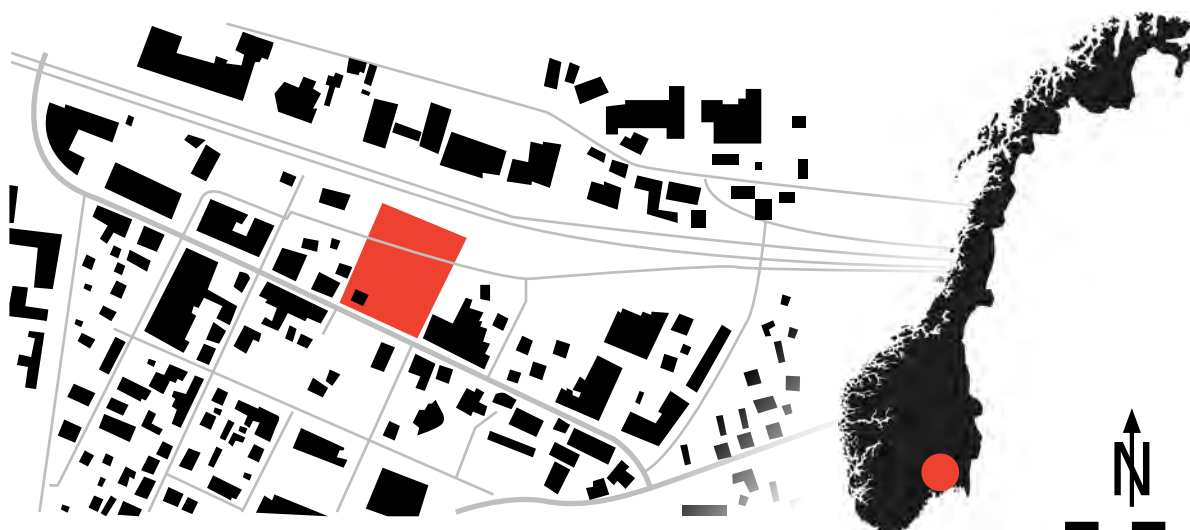
KOSTNAD: Kr 5.75 millioner

PROSJEKTPERIODE: 2008- 2010

STEDSTYPE: plass

STIKKORD: dugnad, sentrumsfornying, offentlig og privat samarbeid

Mjøndalen torg var del av en ny sentrumsplan som ble iverksatt for å snu en negativ trend med lite aktivitet i sentrum. Dugnadslaget som sto for realisering av prosjektet, besto av en rekke entreprenører, store og små firmaer, Mjøndalen handel- og serviceforening, kommunen, og lokalbefolkningen. En slitt parkeringsplass ble omdannet til et torg med gode funksjonelle løsninger og med flott belysning.

Kart over Nedre Eiker med torget markert i rødt

Foto: Nedre Eiker kommune

Foto: Benjamin Haffner

i forbindelse med valg av landskapsarkitekt ble det organisert et åpent møte. Her fikk lokalbefolkningen mulighet til å komme med kommentarer til de to arkitektforslagene som var blitt fremmet. Arkitektfirma ble til slutt valgt av en jury sammensatt av ulike faggrupper og fremtidige brukere.

Den politiske behandlingen var på plass i løpet av det første prosjektåret, og handels- og serviceforeningen fikk etter hvert søker- og gjennomføringsansvaret. Kommunen,

PROSESS

Bakgrunn og motiv

Parallelt med at Nedre Eiker kommune startet arbeidet med den nye sentrumsplanen besøkte både leder for Mjøndalen handel- og serviceforening og den daværende ordføreren Larvik kommune. Der ble de inspirert av hvordan kommunen sammen med næringsliv og befolkning hadde forvandlet det gamle ferjeleiet i Indre Havn til i et parkområde på 48 timer. I tett samarbeid med Mjøndalen handel- og serviceforening satte Nedre Eiker kommune i gang arbeidet med å få på plass et nytt torg til kommunes 125- års jubileum i juni 2010.

Involverte aktører, medvirkning og forankring

Kommunen i tett samarbeid med Mjøndalen handels- og serviceforening, var drivkraften bak Mjøndalen torg. Andre relevante aktører ble invitert til samarbeidsmøter, og

ved ulike fagområder, var aktiv i prosjektgruppen. Kultursjefen fungerte som fremste bindeledd, og fulgte opp økonomi, tillatelser, utformingens funksjoner og estetikk. Handel- og serviceforeningen mobiliserte også frivillige til dugnadslaget.

Under selve gjennomføringen tok entreprenører seg av det tyngre grunnarbeidet, mens lokalbefolkningen deltok i de siste 48 timene for å få torget klart til den offisielle åpningen.

Finansiering

I tillegg til kommunens egne midler, mobiliserte handels- og serviceforeningen store og små bedrifter til å bidra økonomisk. Mange bedrifter bidro også med gratis arbeidstimer. Dette var med på å skape et felles eierskap til torget. Samarbeidet mellom kommunen og handelsstanden var avgjørende for kostnadseffektiviteten i prosjektet.

Økonomi var et sentralt tema under byggmøtene, og flere justeringer og omprioriteringer ble tatt underveis for å få kostnadene ned uten at det gikk på bekostning av funksjon og kvalitet. Blant annet ble planen for beplantning betydelig justert, også med tanke på fremtidige driftskostnader.

Vedlikehold og drift

Det ble ikke laget en plan for drift og vedlikehold i planleggingsfasen. Prosjektets økonomi var sårbar, og en var redd for at en egen utgiftspost til vedlikehold og drift ville senke prosjektet. Langsiktige løsninger som ville bli enkle å drifte, ble likevel prioritert. Området blir i dag vedlikeholdt av kommunen, og driften har så langt ikke vært en utfordring.

UTFORMING

Torget består av en scene/tribuneanlegg, benker i ulike farger, og pergola med tak, som alle er utført i tre. Dette gir et samlet uttrykk. Torget har en tilhørende lekeplass, bestående av et større lekeapparat på en gressflate. Plassens gulv er ellers utformet

Foto: Benjamin Haffner

Foto: Nedre Eiker kommune

i hardstøpte betongheller som er et holdbart og rimelig materiale. Det er på plassen oppført en rekke lysinstallasjoner, både innfelt i dekket og i form av lysmaster, noe som er med å skape et brukbart og levende uterom så vel sommer som vinter.

Tross Mjøndalens begrensede urbane struktur bærer byens sentrale torg preg av å være nettopp en urban plass. En levegg/pergola og beplantning mot de mindre urbane delene av byen skjærer torget og forsterker fokus på de øvrige "urbane" veggene. Torget slik det står i dag peker utvilsomt fram mot et mer urbant Mjøndalen og kan fungere som en generator for fremtidig utvikling.

BRUK

Torget er ment som et møtested for alle innbyggerne, og bidrar til å bygge opp om økt aktivitet i sentrum både handelsmessig, kulturelt og sosialt. Kommunen har jevnlige arrangementer på torget, gjerne i samarbeid med handelsstanden.

Torget tiltrekker seg også ulike brukere i forskjellige aldersgrupper utenom arrangementer, men mest om sommeren. Folk tar da torget i bruk ut i fra dets fysiske forutsetninger: ungdom bruker scenen til skating og sykling, voksne tar seg en pause på benkene mens barn leker på lekeplassen. Kommunen har tilrettelagt for skating på scenen ved å forsterke kantene.

Torget blir brøytet om vinteren, men det er fremdeles en utfordring å bruke scenen, som ikke har tak, når det er dårlig vær. Det er blitt tilrettelagt for universell utforming, blant annet er scenen utformet slik at også rullestolbrukere kan bruke den.

BAROMETER

Brukbarhet

Medvirkning

Kommunale investeringskostnader

Driftsvennlighet

Varighet

Foto: Benjamin Haffner

KOMMUNENS TIPS

- For å skape endring i et sentrum med lite aktivitet er det nødvendig å sette klare mål for sentrumsutvikling, man må ha en visjon, og skape allianser med flest mulig aktører i lokalsamfunnet.
- Prosessen bør ikke drøye ut og bli for lang, det er viktig å holde engasjementet og interessen oppe blant både befolkning og samarbeidspartnere.
- Lokale ressurspersoner kan være avgjørende for å få gjennomført prosjekt. Å inngå et samarbeid med slike initiativtakere kan få mange positive effekter. Allianser med næringslivsledere som ønsker å skape endring kan også være utslagsgivende.
- Det er viktig å holde på det nettverket som skapes gjennom prosjektarbeidet med tanke på videre samarbeid i framtiden.

Kontaktinformasjon:
Nedre Eiker kommune
Jorunn Larsen, Kultursjef, Tlf: 32 23 25 00

TEMABOKS 2:

SPLEISELAG?

Visjoner, mål og planer er lite verdt dersom ikke prosjektene har finansiering. Spleiselag mellom lokale aktører, som næringsliv, eiere og kommune, samt regionale eller statlige aktører, er måter å løse utfordringer på i fellesskap.

Forutsetningen for å utløse midler fra næringslivet og ulike offentlige tilskuddsordninger er imidlertid ofte opp til kommunens egen vilje til satsing. Tverrsektorielt samarbeid i kommunen kan bidra til kreative løsninger for å få mer ut av kommunens samlede ressurser, samt utvide kunnskapen om aktuelle tilskuddsordninger.

Noen sentrale tilskuddsordninger til uteromstiltak

Fylkeskommunale tilskudd

Fylkeskommunene forvalter både statlige midler til regional utvikling og kan ha egne tilskuddsordninger for stedsutvikling. Her kan det søkes om støtte til fysiske investeringer i det offentlige rom som for eksempel torg, viktige plasser og gateakser.

Spillemidler til nærmiljøanlegg

www.spillemidlene.no

Her gis støtte til nærmiljøanlegg som tilrettelegger for egenorganisert fysisk aktivitet, i hovedsak beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. Eksempler på nærmiljøanlegg som kan få støtte er rullebrettbaner, turstier, faste bordtennisbord, streetbasketanlegg, skileikanlegg, utendørs kunstisflate med mer. Dugnadsinnsats kan være en viktig del av egenfinansieringen.

Midler til sikring av grønnstruktur

www.dirnat.no

Midler gis til kommunene for kjøp av friområder, som ledd i å sikre grønnstruktur i byer og tettsteder. Det er også mulig å søke om støtte til opparbeiding, tilrettelegging og vedlikehold av friluftsområder. Nærområder og turveier i og ved byer og tettsteder er blant det som prioriteres. Midlene forvaltes av Direktoratet for naturforvaltning.

SKATEPARK, BODØ

– ET FLEKSIBELT TILBUD TIL UORGANISERT UNGDOM

STØRRELSE: ca 560 m²

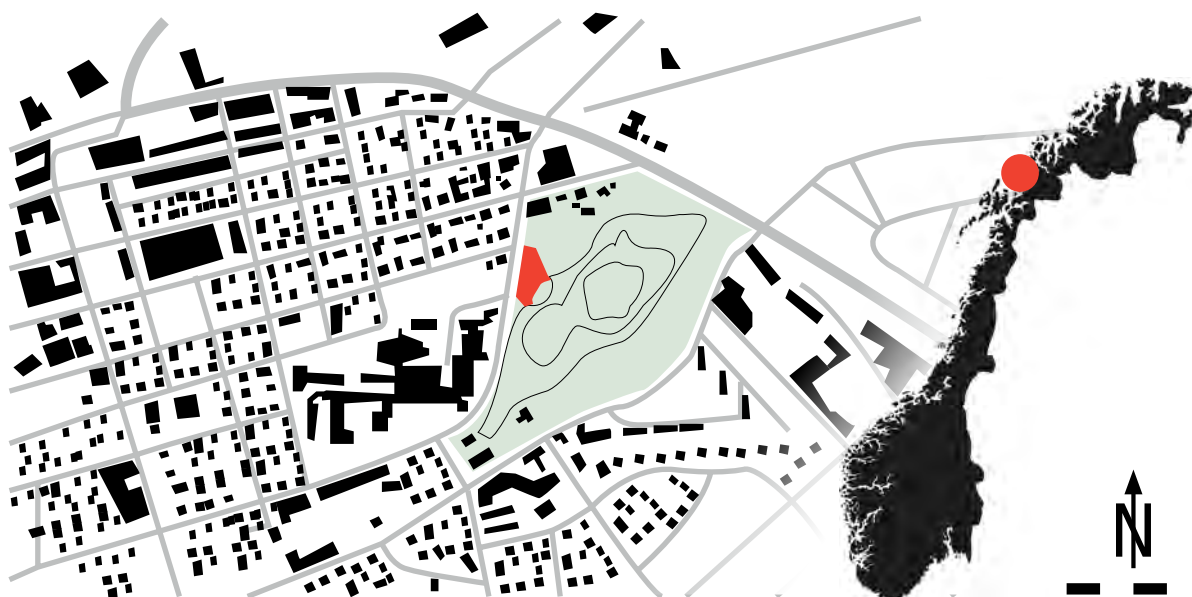
KOSTNAD: Kr 580 000.-

PROSJEKTPERIODE: 2003/2004

STEDSTYPE: park

STIKKORD: barn og ungdom, medvirkning

Bodø har et aktivt rullebrettmiljø og da kommunen ønsket å satse på et nærmiljøanlegg, ble skatepark prioritert for å sikre et godt tilbud for fysisk aktivitet blant uorganisert ungdom. Skateparken ligger gunstig til sentralt i Bodø sentrum, langs vestsiden av byens største park, Rensåsparken.

Kart over Bodø med skatepark markert i rødt

Foto: Adrian Borge

Foto: Adrian Borge

PROSESS

Bakgrunn og motiv

Den eksisterende skatehallen som var lokalisert i et tilfluktsrom, måtte legges ned på grunn av dårlig innemiljø. I tillegg hadde kommunen erfart at skateanlegg av treverk krever grundig vedlikehold for å unngå ulykker og skader. De ønsket derfor å utforme et solid anlegg som ville fungere over tid, og som kunne erstatte det nedlagte tilbudet.

Involverte aktører, medvirkning og forankring

På grunnlag av et politisk vedtak om å satse på nærmiljøanlegg og lekeplasser tok kommuneadministrasjonen initiativet til å utforme et skateanlegg i Rensåsparken. Med utgangspunkt i de avsatte midlene fikk kulturkontoret ansvaret for prosjektet.

Erfarne skatere ble aktivt trukket inn i prosessen fra et tidlig stadium, og kommunen rådførte seg med dem i forhold til hvilke elementer som skulle velges og hvordan disse burde plasseres i forhold til hverandre.

Da de fremtidige naboene uttrykte bekymring for støynivået skateanlegget ville føre med seg, ble det utført en test for å måle dette. Det viste seg imidlertid at støy fra skateanlegget var lavere enn støy fra gaten mellom parken og boligene.

Finansiering

Bodø kommune investerte kr 380 000,- hvorav kr 120 000.- gikk til grunnarbeidet. I tillegg ble det søkt spillemidler og kommunen fikk tildelt kr 200 000.- til prosjektet.

Vedlikehold og drift

Det ble bevisst valgt betongelementer fordi det krever mindre vedlikehold og drift enn skateanlegg av treverk. I tillegg til å ha lang holdbarhet avgir det også mindre støy. Etter mange års bruk har elementene sunket litt i asfalten under varme sommerdager. I løpet av de syv årene anlegget har vært i bruk har det vært nødvendig å jevne ut asfalten ved noen av elementene en gang. Det er kommunen som står for vedlikeholdet, men også skaterne tar innimellom initiativ til dugnader for å gjøre anlegget klart når våren nærmer seg.

UTFORMING

Skateparken består av sju flyttbare betongelementer av ulik størrelse og design. Et større element, bestående av flere ulike deler, er plassert i midten.

Skateparken ligger på vestsiden av Rensåsparken, og skateanlegget defineres av det kuperte parkterrenget mot øst på den ene siden, og parkeringsplass og vei mot nord. Det er ingen skjerming fra veien eller mot parken, noe som skaper et uavgrenset rom, kun definert av asfaltdekke på 560 m². Åpenheten gjør samtidig at rommet oppleves som et tilgjengelig og ikke-eksklusivt bruksrom. På asfaltdekket er det satt opp flere betongelementer med varierende utforming og størrelse. Samtlige av parkens elementer er vedlikeholdsfrie og kan flyttes på ved behov. Parken kan dermed anvendes til andre aktiviteter i perioder, eventuelt utvides. Elementene er først og fremst satt opp med en praktisk henseende og har liten estetisk verdi.

Foto: Benjamin Haffner

BRUK

Skateanlegget er godt brukt, særlig om sommeren, og har bidratt til et løft for skatemiljøet i byen. Skaterne har nå dannet en klubb som har vært engasjert i forbindelse med bygging av en ny innendørs skatehall. Der bidro de både i utformingsfasen og ved gjennomføring. Aldersmessig strekker brukergruppen av skateparken seg fra barn i syv års alderen til ungdom og unge voksne. Anlegget har også egne, faste dager forbeholdt jenter.

I tillegg til skaterne tas anlegget i bruk av ungdom som sykler og går på rulleskøyter. Om vinteren, når snøen har lagt seg, bruker barn elementene til å ake på. Fordi anlegget hovedsakelig brukes vår, sommer og høst, har det ikke vært ansett som nødvendig med direkte lyssetting.

Ettersom elementene er flyttbare, gir dette fleksibilitet i bruken av området hvor anlegget står. En gang i året fjernes skateanlegget og det lages plass for «Parken festivalen», en musikkfestival som har vært arrangert siden 2006.

BAROMETER

Brukbarhet

Medvirkning

Kommunale investeringskostnader

Driftsvennlighet

Varighet

Foto: Adrian Borge

KOMMUNENS TIPS

- Ha kontakt med brukergruppen. Skatere med erfaring fra ulike anlegg kan bidra med nyttig kunnskap.
- Tilrettelegg anlegget for alle aldre, og for både gutter og jenter, for eksempel gjennom egne faste dager med jenteskating.
- Ved å ha elementer som er flyttbare skaper man rom for justering. Anlegget blir fleksibelt, og man kan skape andre aktiviteter på samme området. Barn og unge som ønsker en aktivitet må ha mulighet til det, også de som ikke er med i organiserte aktiviteter.
- Det er nødvendig å ta hensyn til naboer. I denne sammenhengen kan støy testing være et sentralt verktøy. Skateanlegg av betong avgir mindre støy enn anlegg av treverk.

Kontaktinformasjon:
Idrett, friluft og nærmiljø, Bodø kommune
Matti Jäntti, Seksjonsleder, Tlf: 75 55 60 53

TEMABOKS 3:

SKATEANLEGG?

Elementanlegg av betong kan skape mye glede og aktivitet uten at det koster store budsjettposter. NORB (Norsk Organisasjon for Rullebrett) gir følgende anbefalinger i forbindelse med etablering av skateanlegg:

- *Bruk kompetansen som finnes blant lokale og erfarne skatere eller NORB. Ta skatere med på valg av elementer og parklayout.*
- *En fin måte å komme i kontakt med skatere kan være å kontakte den lokale brettbutikken eller via klubb.*
- *NORB gir gjerne bistand i forbindelse med kjøp.*
- *Be produsenten presentere 3D illustrasjoner i korrekt målestokk slik at man ser hva man er tilbudt.*
- *Det er ikke om å gjøre å bestille flest mulig elementer, men disse må plasseres riktig avhengig av plass. Erfarne skatere med forståelse for kjøremønster vil være en viktig ressurs i utvelgelsen av elementer og sammensetning. For mange elementer i et lite område vil gi dårlig funksjon.*

Tips

www.byggutengrenser.no

Bransjeorganet "Bygg uten grenser"

har utviklet en idébrochure om rullebrettanlegg i betong.

www.norb.no

Norsk Organisasjon for Rullebrett har flere gode tips, og på nettsidene kan man blant annet finne en veileder for jentesatsing.

BAKGÅRD, SKIEN I

– ET TEMPORÆRT STUNT FOR BYFORNYING

STØRRELSE: 96 m²

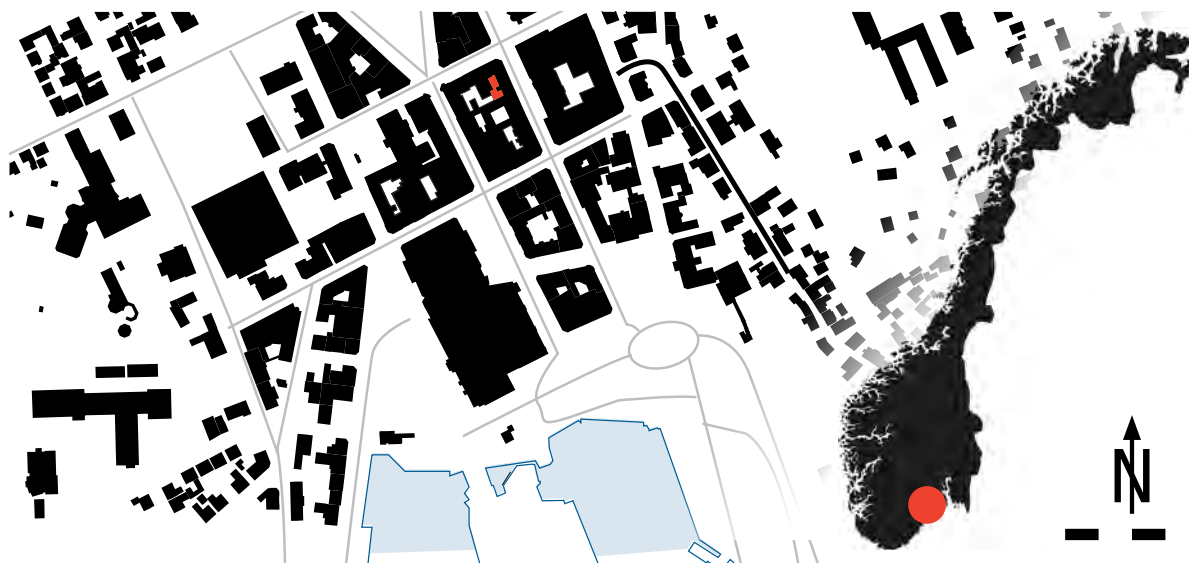
KOSTNAD: Kr 250.000.-

PROSJEKTPERIODE: 2008

STEDSTYPE: bakgård

STIKKORD: sentrumsfornyning, midlertidighet

Et kunstnerisk stunt forvandlet bakgården bak kafeen Mamis fra et dystert lager til et flunkende nytt oppholdsområde. Stuntet var ment å være et temporært prosjekt som skulle vare i ett år, men som fremdeles holdes i live etter ønske fra kafedriverne. Forvandlingen av denne bakgården ble starten på det pågående Mosaikk-prosjektet, som går ut på å gjøre om slitne bakgårder til en mosaikk av levende gårdsrom med ulike uttrykk og tilhørende subkulturer.

Kart over Skien med bakgård markert i rødt

Foto: Tom Riis

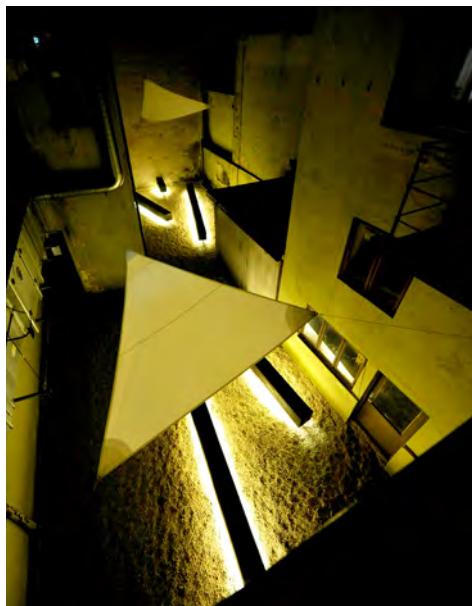

Foto: Tom Riis

Foto: Tom Riis

PROSESS

Bakgrunn og motiv

Skien har i flere år opplevd at sentrum tømmes for aktivitet. I den sammenheng spiller kafeene en viktig rolle for å opprettholde liv i sentrum. Flere kafeer har imidlertid slitt økonomisk, mens andre har trengt hjelp med fornyelse. Kommunen igangsatte derfor et prosjekt for å styrke kafélivet i sentrum. Det ble også utarbeidet en prosjektskisse for å satse på grønne byrom i gamle bakgårder. Kommunen jobbet blant annet med å utarbeide en mal for å få gårdeierne til være med å ta et tak for sentrum, og man så for seg muligheten til å trekke kafeene med i samarbeidet. Bakgården til Mamis kafé, som tidligere hadde fått avslag på en søknad om uteservering i gate, ble valgt som case for et estetikkseminar arrangert av Skien kommune ved avdeling for kultur og byutvikling.

For kommunen var det en fordel å gjøre et midlertidig prosjekt først. Slik fikk både administrasjon og politikerne mulighet til å tenke friere. Samtidig fikk kommunen, med lave investeringskostnader, dannet et godt grunnlag for å skape engasjement og oppmerksomhet rundt det som skulle bli Mosaikk-prosjektet.

Involverte aktører, medvirkning og forankring

Estetikkseminaret ble arrangert på en pub i sentrum, og var gratis og åpent for alle. Deltagerne var i hovedsak beslutningstagere, generelt kulturinteresserte i byen, kunstnere og brukere av puben. Gjennom seminaret nådde man således ulike grupper, og man fikk mange gode innspill. Nyheten om det temporære prosjektet som skulle gjennomføres bak Mamis kafé, ble dermed også spredt i ulike miljø.

Gjennomføring av stuntet ble ledet av arkitekter, sammen med kommunens egne ressurser fra Håndverksavdelingen og Parkavdelingen, samt lærlinger i snekkerfaget.

Finansiering

Selv om gårdeier var interessert i det temporære stuntet, ble det et krav at kommunen skulle dekke alle utgiftene. Noe den gjorde. Gårdeieren bidro med å sette inn en dør mellom kafeen og bakgården. Ved senere Mosaikk-prosjekt inngår imidlertid kommunen og gårdeier en spleiselagsavtale på 50/50 prosent.

Vedlikehold og drift

Kaféen drifter bakgården og står for vedlikeholdet. Kommunen har ingen løpende utgifter, men vil stå for opprydding etter stuntet når den tid kommer. Foreløpig ønsker kafédriverne at stuntet blir stående.

UTFORMING

Rommet bak Torggt. 11, Mamis kafe, er en trang og avlang bakgård med høye lukkede vegger på alle kanter. Hovedgrepe i forvandlingen besto i å dekke gulvet med grus, oppføre enkle lyssatte benker i tre og male veggene. Tiltakene skulle henspille på Skiens tilknytning til Telemarkskanalen og tømmerfløtingen. Benkene illustrer stokker som flyter på vann representert gjennom grusen. Samtlige grep er billige, men klarer på en enkel måte å fremstille et sentralt trekk ved Skiens identitet.

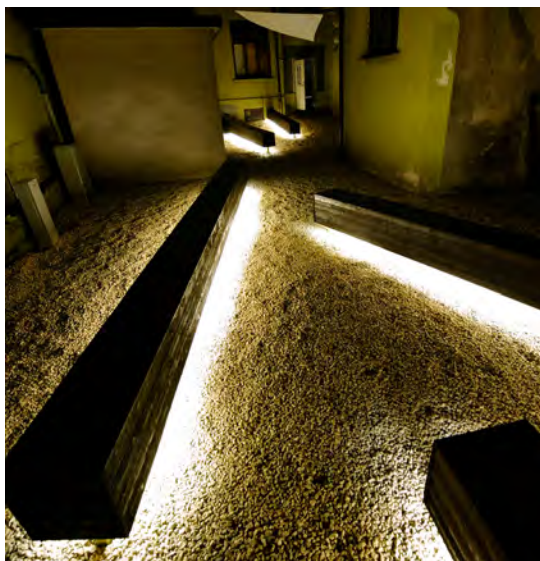

Foto: Tom Riis

Foto: Tom Riis

Prosjektet har i liten grad stått seg over tid, men er likevel fortsatt en viktig del av bakgården som fremdeles brukes hyppig i sommersesongen. Siden første oppussing er bakgården oppgradert med nye malingsstrøk på veggene. Selv om den fysiske holdbarheten i prosjektet er kortvarig, har ideene bak holdt seg og dannet grunnlag for det senere Mosaikk prosjektet.

BRUK

Målgruppen for stundet var i utgangspunktet deltagerne av estetikkseminaret. Det var en måte for både kommuneansatte, politikere, gårdeiere, kulturinteresserte, kunstnere og andre å utforske eksisterende muligheter. Senere har folk i Skien tatt rommet i bruk.

Oppussing av uterommet har imidlertid vist seg å få stor betydning for kaféeierne, som nå føler stort eierskap til området, og tar initiativ til å opprettholde en attraktiv bakgård. De har blant annet bygget en scene og pusset opp. På sommerstid brukes bakgården mye, både som kafé om dagen og som bar med ulike musikkarrangement om kvelden.

Det var ikke mulig å tilrettelegge for universell utforming i dette prosjektet, men det blir for øvrig ivarettatt i de senere Mosaikk-prosjektene.

BAROMETER

Brukbarhet

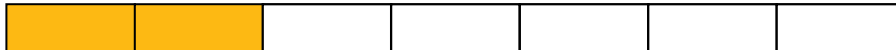
Medvirkning

Kommunale investeringskostnader

Driftsvennlighet

Varighet

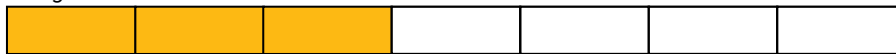

Foto: Tom Riis

KOMMUNENS TIPS

- Det kan være fint å se på det unike ved enkeltområder, og ikke alltid gå for en totalplanlegging.
- Det er avgjørende å satse på prosjekt som faktisk kan gjennomføres. Det er bedre å gjøre noe litt mindre, og bruke midlene et sted, enn å spre litt over alt, uten at noe blir ordentlig bra.
- Å ha en positiv innstilling, og se mulighetene som finnes kan være avgjørende når man møter utfordringer som virker umulige å løse.
- Det er viktig å skape rom for dialog, det er alltid noen man kan samarbeide med.
- Viktig å trekke inn, og fremheve innsatsen fra tekniske og praktiske avdelinger ved kommunen.

Kontaktinformasjon:
Skien kommune

Avdeling for utvikling og kultur, Laurie Smith Vestøl, tlf. 35 58 11 88

TEMABOKS 4:

TEMPORÆRE BYROM

Temporære prosjekt kan ha en viktig funksjon i planlegging av uterom. For eksempel vil midlertidige elementer som settes ut kunne være med å gjøre et område attraktivt til ulike årstider.

Temporære uterom kan også brukes til å sette i gang tanker og ideer om hvordan et område kan utformes, og slik være starten på en transformasjonsprosess. Et eksempel på hvor dette kan være nyttig er restarealer hvor videre bruk er uavklart, eller realisering tar lang tid. På denne måten kan det for eksempel skapes aktivitet på en byggeplass. Midlertidig bruk av slike byrom kan gjøres rimelig, og har vist seg å ha god effekt. Ulike aktørgrupper, som lokalbefolkning og kunstnere, kan ta del i en slik utforming.

Til tross for at temporære uterom kan ha mange fordeler, og være en utvei i en tid med dårlig kommunal økonomi, er det viktig at slike prosjekt ikke blir en sovepute for å utforme gode, langvarige prosjekt til glede for flere generasjoner og miljøet.

Eksempel på temporære byrom

Jibbeparken på Nedre Foss ved Akerselva i Oslo

Jibbing er en avgreining av freestyle kjøring med snøbrett eller jibbeski. Om vinteren setter Oslo kommune opp ni rekkverk, eller såkalte rails hvor man kan trikse med for eksempel snøbrett. Denne temporære løsningen er med å gjøre parken om til et attraktivt aktivitetsområde om vinteren.

Litteraturtips

Kristina Frestad Jørgensen 2011 "Temporære byrom – og midlertidighet som strategi i byplanlegging, Framtidens byer"

BAKGÅRD, SKIEN II

– EN BYHAGE BLIR TIL

STØRRELSE: 132 m²

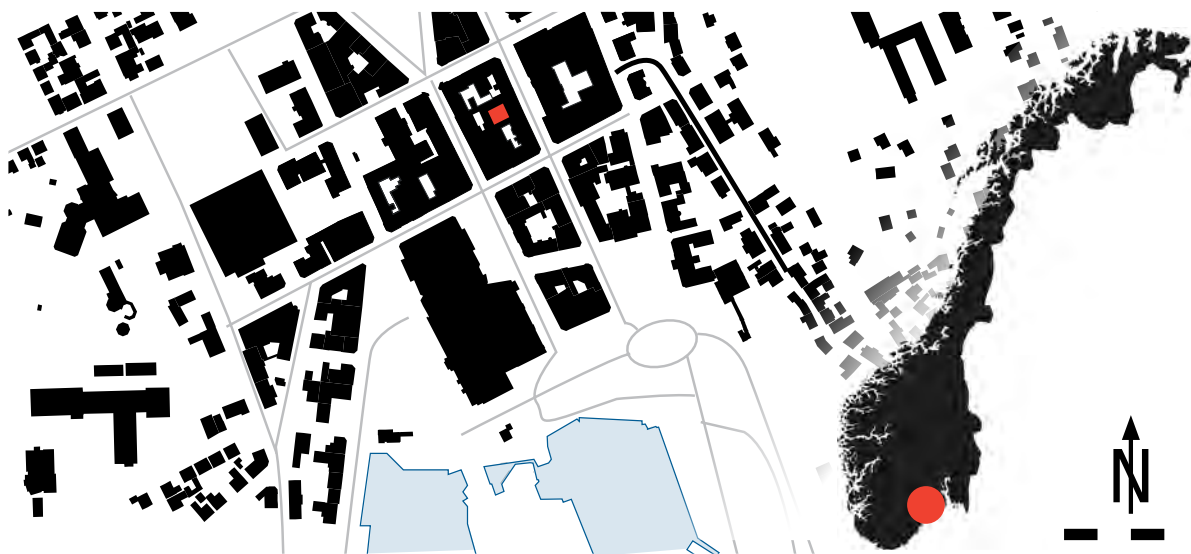
KOSTNAD: Kr 3,5 millioner fordelt likt mellom kommunen og gårdeier

PROSJEKTPERIODE: 2009/2010

STEDSTYPE: bakgård

STIKKORD: Sentrumsfornyning, offentlig og privatsamarbeid, grønnstruktur

Mosaikk-prosjektet er Skien kommunes satsning på å skape levende gårdsrom i sentrum. Bakgårdshagen som presenteres her er del av dette prosjektet, og er tilknyttet festivalkontoret til Mersmakfestivalen. Mersmakfestivalen er Skiens egen matfestival som arrangeres hvert år i august. En utstilling med ulike nyttevekster fra Telemark blir da satt opp i hagen.

Kart over Skien med byhagen markert i rødt

Foto: Tom Riis

Foto: Tom Riis

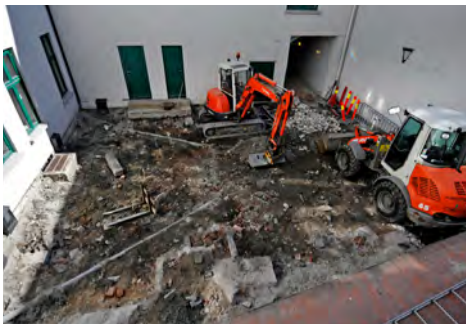

Foto: Tom Riis

fra begynnelsen av. Etter det første Mosaikk-prosjektet hadde kommunen sett gode resultater av å gi kunstnere friere tøyler til å sette sitt preg på utformingsprosessen og slik være med å definere identiteten i bakgården.

I tillegg til prosjektgruppen ble det nedsatt en sentrumsgruppe bestående av representanter fra de ulike etatene i kommunen. Denne gruppen kom med nyttige

PROSESS

Bakgrunn og motiv

Skiens Mosaikk-prosjekt går ut på å pusse opp slitne bakgårder for å gjøre sentrum mer attraktiv. Hagen som omtales her, var det tredje prosjektet som ble gjennomført.

Involverte aktører, medvirkning og forankring

I planleggingsfasen for Mosaikkprosjekt forholder kommunen seg først og fremst til gårdeiere. I dette tilfellet hadde gårdeieren lite kapasitet til lange planleggingsprosesser, og kommunen sto derfor for store deler av planleggingen. Gårdeieren bidro i større grad ved gjennomføringen.

I prosjektgruppen fikk glasskunstneren som var tilknyttet prosjektet, en sentral rolle

innspill underveis. Det ble også organisert brukermøter hvor leietakerne ble invitert, for det meste butikker. Oppmøtet her varierte imidlertid da flere uttrykte skepsis til prosjektet og den kunstneriske tilnærmingen.

Finansiering

Mosaikk-bakgårdene finansieres gjennom et spleiselag der kostnadene deles 50/50 mellom kommunen og gårdeier. Hvert prosjekt får bevilget kr 500 000.- til bygging. Dermed inngår kommunen en skriftlig spleiselagsavtale med gårdeier, hvor også gårdeier bidrar med kr 500 000.-. Først når prosjektet har en budsjetttramme på 1 million kroner, kan prosjektet settes i gang. Samarbeidet mellom kommunen og gårdeiere er basert på dialog, og i tilfeller hvor de private aktørene ikke har mulighet til å finansiere full pott, vurderer kommunen muligheten for at gårdeier kan kompensere med arbeidskraft og tjenester. I dette tilfellet bestemte gårdeier seg for å pusse opp fasaden for ca. 500 000 kr, noe kommunen matchet med å bevilge mer midler til utsmykking. For å spare på kostnader ble også en annen bakgård i samme passasje pusset opp samtidig.

Vedlikehold og drift

Gårdeier har hovedansvaret for vedlikehold og drift. Kommunen har tatt ansvar for selve hagen med tanke på utstillingene i forbindelse med Mersmakfestivalen.

UTFORMING

Det lille rektangulære bakgårdsrommet er omgitt av høye vegger på alle kanter. Rommet har to innganger, en fra gaten og en fra et tiliggende gårdsrom. Til tross for lite sollys er rommet blitt utformet som en grønn oase ispedd kunstinstallasjoner. Rommets gulv er oppdelt i en rekke rektangulære bed med små steinlagte stier mellom og rundt. Som

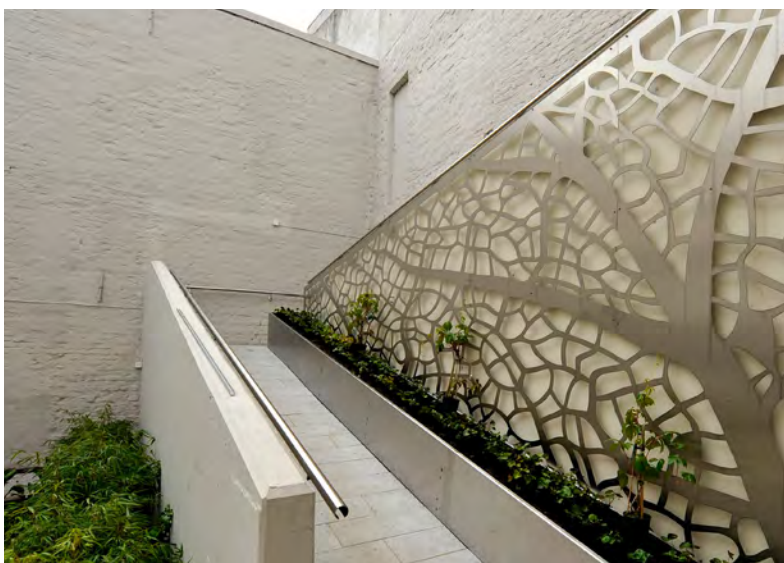

Foto: Tom Riis

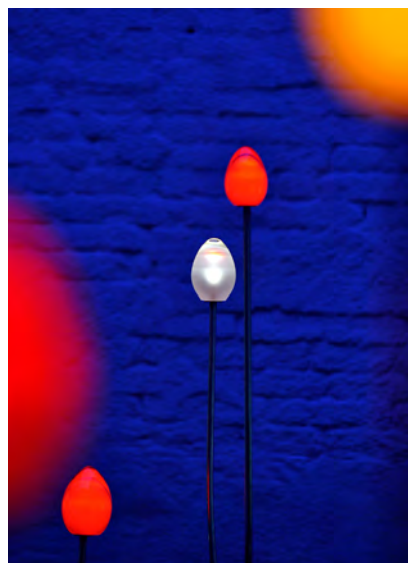

Foto: Tom Riis

i flere av Skiens Mosaikk-prosjekt har bruken av kunst vært utgangspunkt og rød tråd for utformingen. En rekke lyssatte glassblomster som er oppsatt innimellom plantene i de rektangulære bedene, bidrar til å forsterke følelsen av å oppholde seg i en hage.

Grunnet byens typologi ligger rommet flere meter lavere enn den tiliggende bakgården. En rikt dekorert rullestolrampe er derfor blitt en viktig installasjon, både som kommunikasjon mellom de to rommene, og som et dekorativt element i selve rommet.

Til tross for at bakgården har klare begrensninger med tanke på dimensjoner, åpenhet og solrikhet, får rommet økt verdi gjennom tilrettelegging av spesielle aktiviteter som konserter og møter. Til hverdags er rommet et grønt pusterom i byen.

BRUK

Brukere er først og fremst leietakere, men også offentligheten generelt. Tilgjengelighet for alle er derfor kontraktfestet, og prosjektet bidrar til å gjøre den private bakgården mer tilgjengelig for allmennheten. Foreløpig er imidlertid åpningstiden for hagen begrenset til Mersmaksfestivalkontorets åpningstider. Det jobbes med å få på plass en ordning slik at hagen kan være tilgjengelig i helgen også. Aktiviteten er for det meste stor om sommeren, mens januar og februar er rolige måneder.

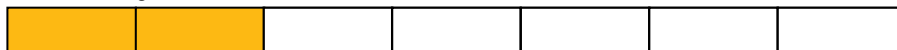
Det arrangeres bakgårdsvandring, med teater og dans. Kulturformidlingen er blitt en viktig del av dette prosjektet.

BAROMETER

Brukbarhet

Medvirkning

Kommunale investeringskostnader

Driftsvennlighet

Varighet

Foto: Tom Riis

KOMMUNENS TIPS

- Kommunene bør jobbe med å finne en metodikk for ikke bare å jobbe med de store prosjektene. Små prosjekter blir til slutt en del av det større bildet.
- Det er bedre å ha et lite prosjekt som er godt gjennomført, enn et større som ikke blir så bra, eller å bruke for store deler av et budsjett til planlegging. Det er viktig å synliggjøre virkningen av midlene man bruker.
- Solide kontrakter mellom kommunen og samarbeidspartnere er viktig.

Kontaktinformasjon:
Skien kommune

Avdeling for utvikling og kultur, Laurie Smith Vestøl, tlf. 35 58 11 88

TEMABOKS 5:

KUNST – DRIVKRAFT ELLER EKSTRAKOSTNAD?

Planlegging og gjennomføring av utendørs kunstprosjekter kan ofte være tidkrevende, og involverer en rekke offentlige, og til tider private, instanser. Men kunstneriske aktiviteter kan også være et verktøy for å få til aktive deltakelsesprosesser. Å involvere barn og unges perspektiver i stedsutvikling er en viktig målsetting. Kunst- og håndverksfaget i grunnskolen representerer her en mulighet for fruktbare samarbeidsprosjekt mellom elever og kunstnere. Slik kan barna få et eierforhold til uterommene og ikke minst forståelse av samtidskunst i praksis.

Tips 1

Kunst i offentlige rom (KORO) er statens fagorgan for kunst i offentlige rom. KORO forvalter støtteordningen URO hvor kommuner og fylkeskommuner kan søke om delfinansiering av kunstprosjekter i uterom. Søknader fra andre aktører kan også bli godkjent dersom prosjektet er forankret lokalt eller at offentlige samarbeidspartnere deltar i prosjektet og bidrar med en andel av finansieringen. Les mer på: <http://www.koro.no/no/prosjekter/kunstordninger/uterom/>

Tips 2

Den kulturelle skolesekken er et nasjonalt program som bringer profesjonelle innen kunst og kultur til norske skoler. Programmet hjelper skoleelever til å bli kjent med alle mulige kunst- og kulturuttrykk. I Hamar kommune valgte de i 2011 å koble Den kulturelle skolesekken til prosjektet Dreamhamar. Prosjektet besto av en deltagende og nettverksdesign-prosess ledet av det spanske arkitektfirmaet Ecosistema Urbano for å utforme Stortorget på Hamar på nytt. Gjennom denne koblingen fikk 1292 skoleelever jobbet med å produsere egne ideer for det nye Stortorget sammen med profesjonelle kunstnere som ledet den kreative prosessen.

<http://denkulturelleskolesekken.no/>

<http://www.dreamhamar.org/category/rucksack/>

ELVEPARKEN NORDREISA

– Å TA ELVA TILBAKE

STØRRELSE: 40000 m²

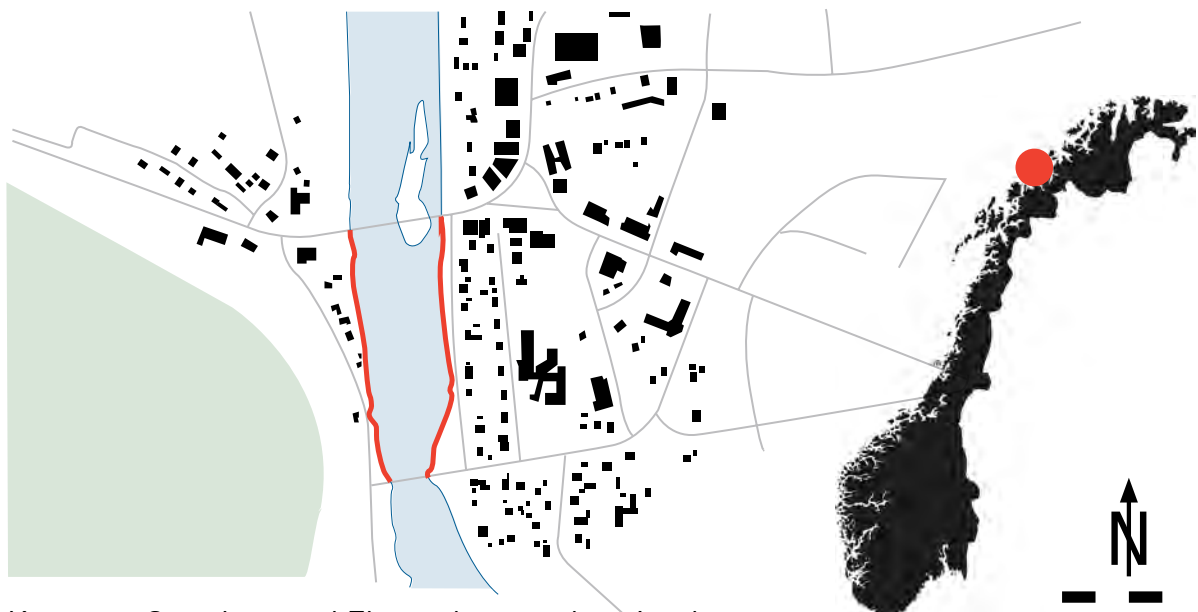
KOSTNAD: Kr 1,8 millioner

PROSJEKTPERIODE: 2006/2007

STEDSTYPE: Overgangssone

STIKKORD: grønnstruktur, offentlig samarbeid

Elveparken på Storslett har vært en suksess som har vært med å binde elven nærmere sentrum. Man har tatt elven tilbake, og på denne måten styrket stedets identitet og elvens kulturelle betydning.

Kart over Storslett med Elveparken markert i rødt

Foto: Nordreisa kommune

Foto: Nordreisa kommune

PROSESS

Bakgrunn og motiv

Elveparken er resultat av et stedsutviklingsprosjekt i Nordreisa, og kan beskrives i tre faser. Etter behov for å utarbeide et bedre plangrunnlag, ble det i den første fase (2003/2004) gjennomført en stedsanalyse. I fase to (2004/2005) ble mulige tiltak utviklet, skissert, og prioritert. Der ble det sett nærmere på hvordan møteplasser og tilgjengelighet til naturområder, som

Reisaelva er en del av, kunne styrkes og utvikles. Elven og kulturen knyttet til den, er en viktig del av folks identitet, noe man ønsket å jobbe videre med og vektlegge i arbeidet med Elveparken. I fase tre (2006/2007) konkretiseres prosjektet, og Elveparken velges ut som hovedtiltak og gjennomføres. Ønsket om å trekke Reisaelva nærmere sentrum skulle oppfylles, og hensyn til elva som et vernet vassdrag ivaretas.

Involverte aktører, medvirkning og forankring

Kommunen var initiativtaker til prosjektet, og inviterte allerede i den første fasen flere fokusgrupper bestående av lag, foreninger, samt grunneiere til å være med å identifisere nødvendige tiltak. I tillegg ble det gjennomført et verksted hvor ca. 60 personer deltok. I fase to ble Fylkeskommunen, herunder kulturvernetaten, Fylkesmannen, Statens vegvesen og NVE involvert. Etter fase to ble forslagene til tiltak framsatt for politisk behandling, og Elveparken valgt ut. Som initiativtaker ledet kommunen arbeidet

videre, i tett samarbeid med Halti Nasjonalparksenter som er lokalisert ved Reisaelva. I fase tre, i forbindelse med gjennomføringen, spilte NVE en sentral rolle da de stod for utbyggingen, og Halti Nasjonalparksenter var koordinator for byggearbeidet på vegne av Nordreisa kommune.

Finansiering

Fase tre, som var selve gjennomføringen av Elveparken, ble finansiert av flere aktører etter at kommunens prosjektleder hadde sendt ut flere søknader. Kommunen gikk selv inn med kr 600 000, og de resterende 2/3 var støtte fra NVE, Husbanken, Direktoratet for naturforvaltning, Troms Fylkeskommune, Fylkesmannen i Troms, Norsk kulturråd og Halti Nasjonalparksenter.

Fra skisse til tiltak ble det gjort en rekke tilpasninger for å begrense kostnader. De valgte tiltakene ble formet underveis, og prosjektledelsen jobbet tett med utbygger. NVE bidro med kunnskap og erfaring, noe som bidro til at man kom frem til løsninger som var robuste og godt tilpasset formålet.

Vedlikehold og drift

Det ble bygget et solid anlegg for å holde utgifter til vedlikehold og drift på det minimale. Nasjonalparksenteret fikk tilsynsansvaret, og kommunalteknisk trer inn om nødvendig. Ungdomskolen inviteres til dugnad en gang i året. Det gjenstår likevel å finne gode varige løsninger for drift. Området er blitt oppgradert med et toalett.

UTFORMING

Tiltaket Elveparken er utformet i nært samspill med de opprinnelige omgivelsene og bærer lite preg av temporalitet. Anlegget i seg selv fremstår som stedstilknyttet ved overordnet bruk av varige og lokale materialer som stein og tre. I forbindelse med dette prosjektet ble det oppsatt to bygg i parkens sørlige del, en badstu og et båthus. Disse er oppført i lokalt laftet tømmer.

Foto: Nordreisa kommune

Foto: Nordreisa kommune

Elvebredden og omgivelsene forøvrig er langt på vei bevart, og både de små byggene og landskapsgrepene bærer preg av en pragmatisk brukstilnærming som styrker områdets rekreasjonsarealer. Derfor er få av elementene i prosjektet uten konkret bruksfunksjon. Unntakene er utvalgte skulpturelle elementer som representerer stake- og elvebåter. Disse er del av arbeidet som gjøres for å revitalisere kvensk kultur i Nordreisa. Store deler av den lokale flora ble bevart under opprustingen, og det er ikke gjennomført videre beplantning på nåværende tidspunkt. Det er heller ikke oppsatt belysning, men det foreligger planer om en lysplan for området.

BRUK

Målgruppen er allmennheten. Initiativtakerne ønsket at flest mulig skulle få tilgang til elven. Universell utforming var derfor et sentralt tema i planleggingsprosessen. Området benyttes i dag av forskjellig brukergrupper, både unge og voksne. Det er tilrettelagt for at barn i grunnskolen skal ha kort vei til Elveparken, og den benyttes i forbindelse med undervisning. Både barn og voksne bruker området utenfor skoletid, og det er en populær badeplass om sommeren. Idrettslag og barne- og ungdomsorganisasjoner benytter seg blant annet av kanoene. Det er også en badstuforening og en gruppe isbadere som bruker området aktivt. Sitteplassene og turområdet er videre til glede for både beboerne og besøkende.

Man var bevisst fra et tidlig stadium at dette ikke var et anlegg som skulle brukes aktivt om vinteren, da brøyting er en utfordring. Derfor ble også belysning fjernet fra planen. Skulle man ha et helårsanlegg, ville det blitt noe helt annet. Blant annet måtte turstiene vært betydelige bredere enn det de er i dag for å kunne brøytes om vinteren.

BAROMETER

Brukbarhet

Medvirkning

Kommunale investeringskostnader

Driftsvennlighet

Varighet

Foto: Nordreisa kommune

KOMMUNENS TIPS

- Det er avgjørende å ha en aktiv og gjennomgående prosjektledelse for å styre prosjekt og tiltak. Selv om kommunen benytter seg av konsulents kunnskap og kompetanse, er det samtidig viktig å være bevisst på at lokal kunnskap kan ha like stor verdi.
- Å følge prosjekt "fra skisse til spade" skaper nærhet til prosjektet, men er også avhengig av engasjerte prosjektledere som ikke er redde for å ta i et tak om det blir nødvendig.
- Det er avgjørende å ha jevnlig byggemøter, kostnadskontroll, at det finnes vilje til justeringer og at en ser nye løsninger underveis.
- Man må tørre å ha prosjekt og tiltak på et nivå som er tilpasset lokalitetene, økonomi og tilgjengelige ressurser. Vær tydelig på ambisjonsnivået.

Kontaktinformasjon:
Nordreisa kommune
Arealplanlegger, Rune Benonisen tlf. 77 77 07 68

TEMABOKS 6:

NÆRHET TIL NATUR – OGSÅ I SENTRUM!

Å ha tilgang til naturområder er av stor betydning for mennesker som lever i en ellers travel hverdag. Grøntområder tilbyr et pusterom, styrker folks forhold til naturen og bidrar til økt fysisk aktivitet. Å ha noe vakkert å se på, og kunne bevege seg og utforske natur, har dessuten gode innvirkninger på vår mentale helse.

En mer gjennomtenkt planlegging av naturområder i byer og tettsteder kan også bidra til å senke CO₂ – utslipp, fordøye store vannmengder og gi rom for biologisk mangfold i urbane områder. Med dagens byspredning og fortetting er det nødvendig å tenke nytt og kreativt. Grønne uteareal trenger for eksempel ikke å begrenses til det som finnes på bakken, tak og vegger kan også tas i bruk.

Tips 1

Urban dyrking

Stadig flere er opptatt av å kunne dyrke i byen. I flere byer i Norge finnes det kolonihager, parselhager, skolehager, og det er til og med de som driver med geriljadyrking. Det er et tydelig behov for å tilby byborgerne grøntarealer utenom parker i byen.

Urban dyrking – tanker og ideer om dyrking i byen

Litteratur: http://www.byokologi.no/wpcontent/uploads/UrbanDyrking_rapport.pdf

Film: <http://www.youtube.com/watch?v=dNJgKQ2fUiM>

Andre ressurser: <http://www.cityfarmer.info/>

Tips 2

Grønne tak kan være et alternativt uterom når det blir trangt mellom bygninger. De er veldig effektive til å holde på vann, og ikke minst ser det bra ut.

Litteratur: Hanne Polden Sæverud 2010 "Uterom når nye høyder. Prinsipper for gode uterom på lokk og tak". Masteroppgave UMB

Film: <http://www.youtube.com/watch?v=OXMTAo3CjJE>

Andre ressurser: <http://www.biotope-city.net/>

MAGNOR TORG, EIDSKOG

– DETALJER SOM TELLER

STØRRELSE: ca 800 m²

KOSTNAD: Ca kr 4 millioner, inklusiv parkeringsanlegg

PROSJEKTPERIODE: 2004 - 2008

STEDSTYPE: plass og gate

STIKKORD: universell utforming, medvirkning, sentrumsfornyning

Eidskog kommune har vært en pilotkommune for universell utforming, og Magnor torg er et eksempel på hvordan skape tilgjengelige og rimelige uterom. Magnor torg dekker området mellom Magnorgården/Glassverket og Møllegården. Torget er også tenkt som en kunst- og håndverksgågate.

Kart over Eidskog med torget i rødt

Foto: Eidskog kommune

Foto: Eidskog kommune

Foto: Eidskog kommune

PROSESS

Bakgrunn og motiv

På 50-tallet var Magnor et populært handelssted og det største tettstedet i Eidskog. Fra 1980-tallet begynte utviklingen å gå i feil retning, og Magnor ble etter hvert preget av fraflytting, forfall og negativt omdømme. Handelsstand, grendeutviklingslag og kommune hadde derfor et ønske om å gjenskape et trivelig miljø med nisjeforeninger og uteliv på Magnor. Selve området ved Magnor Torg ble av kommunen definert som sentrumsutviklingsområde, men ingen ønsket å etablere seg der. Området ble oppfattet som preget av manglende vedlikehold og dårlig tilgjengelighet.

Involverte aktører, lokal medvirkning og deltagelse

Magnor Torg er på mange måter et resultat av lokalt engasjement, og lokal forankring og medvirkning har vært sentralt hele veien. Magnor Gul grendeutviklingslag, en paraplyorganisasjon for velforeninger, var aktive fra start og fikk etter hvert med seg ildsjeler i kommuneadministrasjonen og fylkeskommunen. Det ble arrangert idédugnad i form av folkemøter og fakkeltog, hvor både lokalbefolkningen og politikere deltok.

Magnor barneskole og ungdomsrådet engasjerte seg også aktivt gjennom verkstedsjobbing i egne samlinger. På slutten av skoleåret 2003/2004 gjennomførte Magnor skole et prosjektarbeid kalt «Magnor i sentrum» hvor elevene blant annet lagde modeller av Magnor før, nå og i framtida. Disse ble en del av grunnlaget for det videre arbeidet, og elevene fikk slik også gjennomslag for noen av sine ideer.

Både i planleggingen og gjennomføringen ble det lagt opp til tett samarbeid med rådet for funksjonshemmede for å sikre at deres behov ble gjenspeilet i det endelige resultatet. Kommunen hadde også flere møter med lokalt næringsliv. Dette var viktig for å få til et parallelt arbeid med omliggende areal for å gi helhetlig inntrykk av Magnor sentrum.

Selve prosjektarbeidet ble organisert i henhold til en samarbeidsavtale mellom Eidskog kommune, Hedemark fylkeskommune, Fylkesmannen i Hedemark og Statens vegvesen. Representanter for disse utgjorde en styringsgruppe for prosjektet, mens grendeutviklingslaget, næringslivet og ungdomsrådet deltok i en utvidet prosjektgruppe. Forsommeren 2004 ble det igangsatt arbeid med å utarbeide stedsanalyse og historisk oversikt over Magnor. Med basis i modellbyggingen til barneskolen, stedsanalysen og det historiske materialet ble det utarbeidet et skisseforslag som ble framlagt på et folkemøte i begynnelsen av november 2004. Forprosjekt ble klart i november 2005, og ny reguleringsplan for området vedtatt høsten 2006.

Finansiering

Eidskog kommune satte i utgangspunktet av 5 millioner kroner til stedsutvikling på Magnor via fondsmidler og prosjektlån, hvorav halvparten var beregnet til torget/”gågata”. De resterende kostnadene lyktes kommunen å dekke inn gjennom blant annet et stedsutviklingstilskudd fra fylkeskommunen på kr 500.000,-. Magnorgården AS forpliktet seg til også å investere kr 500.000,-. Den offentlige satsingen bidro dermed til å utløse private investeringer i oppussing av bygningsmassen rundt torget. Selv om dette ikke er en del av selve kostnadene ved etableringen av torget, er fasadene rundt torget en viktig del av helhetsinntrykket.

Foto: Eidskog kommune

Foto: Eidskog kommune

Ekstrakostnadertiluniversellutforminglå ikke først og fremst i utgiftenetilbyggematerialer, men til flere runder med prosjektering. For kommunen var dette imidlertid også en læreprosess som har bidratt til raskere beslutninger i nye byggeprosjekt.

Vedlikehold og drift

Magnor Torg krever i utgangspunktet minimalt med vedlikehold og drift, utover noe fjerning av ugress. Kvalitet har vært viktig i materialvalg slik at det er holdbart i forhold til vedlikehold. Granitt/naturstein er valgt framfor betong der slitasje kan forventes. Kommunen har også noe samarbeid med næringslivet rundt (Glassverket og Møllegården) om vedlikehold.

UTFORMING

Magnor torg er en liten og intim plass mellom Magnor glassverk og en nyopprettet kafé i et gammelt industrilokale.

Stedet Magnor torg nå ligger, ble først ansett som upassende til formålet grunnet en sterk helling. Ved å bygge en underliggende parkeringsgarasje som koblet seg på Magnorgårdens/glassverkets eksisterende parkeringsgarasje fikk man planert det øvre nivået som ble torget. Dette bidro også til å gi torget en trinnfri adkomst.

Foto: Eidskog kommune

Universell utforming har vært et sentralt prinsipp både for utformingen av plassen og valg av materiale. Belegningsstein og heller er for eksempel valgt fremfor asfalt. Dette både for å skape et triveligere torg, men også fordi grå heller reflekterer lys bedre og slik er gunstigere for svaksynte. Det er valgt gangsoner med visuell og taktil avgrensninger i granitt i stedet for ledelinjer utendørs fordi gangsoner bidrar til naturlig gangfunksjon også for svaksynte uten stokk. Gangsoner er lagt på hver side av torget og inn til forretninger for å bedre orientering. Torget har videre soner for all fast og løs møblering.

I forretningsfasaden er det lagt inn enkelte glassbyggstein med foto fra historiske tilbakeblikk av Magnor sentrum. Disse er laget av Magnor Glassverk.

BRUK

Magnor torg er først og fremst ment som et møtested for innbyggere i alle aldre. Spørsmål om tilgjengelighet har derfor vært sentralt. Næringsetablering i bygningsmassen rundt, inkludert en kafé, har vært med på å gjøre dette til et viktig møtested, blant annet for videre spørsmål om sentrumsutvikling. Det er tilrettelagt for barns lek gjennom at rekkverkene på plassen har dobbelfunksjon som lekeapparater.

Torget skal også bidra til en positiv opplevelse for dem som besøker Magnor og ikke minst Glassverket. I dag er Magnor Glassverk en av de viktigste ressursene i Magnor sentrum, og tiltrekker seg svært mange besøkende.

BAROMETER

Brukbarhet

Medvirkning

Kommunale investeringskostnader

Driftsvennlighet

Varighet

Foto: Eidskog kommune

Foto: Eidskog kommune

KOMMUNENS TIPS

- Prosjekter trenger ildsjeler som ikke gir seg, som maser.
- Forankring er viktig. Selv om prosesser drar ut, kan det være viktig for å få nødvendig backing. Man må da ha litt is i magen. At det tar tid, trenger heller ikke være en ulempe. Nye ideer kan komme til og gjøre prosjektene bedre. En trenger også skeptikerne i prosessen for å samkjøre funksjonalitet og estetikk.
- Viktig å vise underveis at det skjer noe. Små Suksesser Straks. Trenger ikke å være stort. Plant et tre, noe du vet du må gjøre og som du kan begynne med. Trinn skaper forventninger om nye trinn, og engasjement.
- Når du først begynner å gjøre noe med det offentlige rommet, skapes positive ringvirkninger som lokalt engasjement, nye ideer og initiativ. Et motvillig næringsliv kan bli mer positiv til å bidra.
- Å få til samspill mellom flere aktører kan være en suksessfaktor. Når kommunen går sammen med andre aktører som Fylkeskommunen og Statens vegvesen, kan det gjøre det lettere å få private aktører med.
- Universell utforming er for mange entreprenører nytt. Viktig med god kontakt og tydelig og konkrete bestillinger. Be om vareprøver.

Kontaktinformasjon:
Eidskog kommune

Enhet for kultur og samfunn, Bjørn K. Lien, Prosjektleder, tlf. 62 83 36

TEMABOKS 7:

UTEROM FOR ALLE

Fysisk tilgjengelighet er ofte grunnlaget for deltagelse i samfunnet. Plan- og bygningsloven med teknisk forskrift stiller derfor krav til at prinsippet om universell utforming skal inkluderes i planlegging og fysisk utforming av offentlige uterom. Universell utforming vil i praksis si at flest mulig skal kunne bruke omgivelser med minst mulig anstrengelse. God planløsning, fysisk utforming uten hindringer, bevisst bruk av lys og kontraster, god akustikk og miljøvennlige omgivelser gir løsninger som kan fungere for alle.

Universell utforming har vært et satsingsområde i Norge de siste årene. I følge regjeringens handlingsplan er visjonen et universelt utformet Norge i 2025. Det er i den sammenheng utviklet flere veiledere og sjekklister som kan benyttes i planleggings- og gjennomføringsfasen for å sikre universell utforming. Blant annet har Deltasenteret utviklet en sjekkliste for uterom, mens Statens kartverk har utviklet en metodikk for kartlegging for å se hvor godt et område fungerer for alle og hvor man bør sette inn tiltak. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har også fått utviklet et regneark for nyttekostnadsanalyser av hvert enkelt tiltak i en inkluderende design. Disse kan finnes på ressurssidene nevnt nedenfor.

Ressurssider

<http://www.husbanken.no/universell-utforming/>

<http://www.statkart.no/tilgjengelighet/>

<http://www.bufetat.no/bufdir/deltasenteret/>

www.universell-utforming.miljo.no

<http://www.dibk.no/no/Tema/Universell-Utforming/>

GÅGATE, RINGEBU

– GODE UTEROM GJENNOM FELLES INNSATS

STØRRELSE: ca 700 m²

KOSTNAD: Kr 2,63 millioner

PROSJEKTPERIODE: Torghandel startet i 2002 – Gågaten ferdig i 2008

STEDSTYPE: gate

STIKKORD: *dugnad, sentrumsfornyning*

Ringebus gågate er resultat av en lang prosess og hardt arbeid fra engasjerte enkeltpersoner, handelsstanden og kommunen. Gågaten er blitt Ringebus viktigste møteplass med rom for både handel og aktiviteter, og den bidrar til å skape et hyggelig landsbymiljø.

Kart over Ringebu med gågaten markert i rødt

Foto: Benjamin Haffner

Foto: Ringeby kommune

PROSESS

Bakgrunn og motiv

Gaten var opprinnelig gågate om sommeren og trafikkert om vinteren. Et veddemål mellom to butikkeiere i 2002 om hvorvidt en helårsgågate ville øke handelen i butikkene sammenlignet med en trafikkert gate, førte til stort engasjement blant den lokale handelsstanden. Dette ble starten på "Torghandelen" hvor butikkeiere, beboere i gaten og andre private aktører gikk sammen for å tilrettelegge for enkle aktiviteter som kunne trekke folk, samt invitere torghandlere med unike varer til å ha stands. Handelsstanden arrangerte også loddsalg, og fikk inn penger til bord og parasoller som kunne lånes ut til

torghandlerne. Etter hvert fikk de råd til å kjøpe benker slik at folk kan sette seg ned og se på livet uten å måtte handle noe. Gågaten ble regulert som helårsgågate våren 2003, men det var fortsatt behov for oppgraderinger for å gjøre den mer attraktiv.

Involverte aktører, medvirkning og forankring

Ildsjeler blant beboere og butikkinnehavere spilte en sentral rolle i utforming, og for å skape liv i gaten. Høsten 2003 arrangerte Ringeby Markedsforening en

"Brosteinsaksjon". De så behovet for å gjøre noe med det lappeteppet av asfalt gaten besto av. De mente behovet for oppussing var der, og ønsket en brosteinlagt gågate. Engasjementet smittet, og interessen for å få på plass en brosteinlagt gågate økte blant lokalbefolkningen. Dette la grunnlaget for en etappevis forskjønning av sentrum. I 2008 ble første trinn med gågaten, samt opprustning av kommuneparken, ferdigstilt.

Finansiering

Gjennom "Brosteinsaksjonen" inviterte Ringebru Markedsforening lokalbefolkning og handelsstand til en brostein frokost hvor det ble solgt brosteinsaksjer. Markedsforeningen søkte også såkalte næringsrettede utviklingsmidler (DA-midler). Til sammen fikk de inn et beløp på kr 450 000.- som ble overlevert kommunen med en oppfordring om å pusse opp gågaten.

Det gikk imidlertid to-tre år før kommunen gjorde noe mer, men når forskjønningsprosjektet endelig starter i 2007, blir de innsamlede midlene brukt sammen med et tilskudd på 1 million kroner fra Oppland Fylkeskommune. Ringebru Kommune sto selv for resten av beløpet på 5 millioner kroner.

Vedlikehold og drift

Teknisk drift står for vedlikehold og drift av gågaten, mens sommerens blomsterdekorasjoner bekostes av butikkene selv.. Når det inviteres til Torghandel, forventes det av butikkdriverne at de skal være vertskap for den forhandleren som har bodplass foran deres butikk. Butikkdriverne skal også stille med tilgang til strøm. Vedlikeholdet er til en viss grad også preget av dugnadsånd med spyling av gater om våren, vanning av blomster og lignende. Til jul er det for eksempel Musikkforeningen som står for julepynting av gågaten.

Foto: Benjamin Haffner

Foto: Ringebru kommune

UTFORMING

Gågaten i Ringeby sentrum er utført i brostein. Steinleggingen av gaten er gjennomtenkt, brostein i midten med granitt ut til siden. Dette gir et inntrykk av at gate og fortau er på samme plan, noe som er gjort med tanke på rullestolbrukere og svaksynte.

Gatemøblene består av lysarmaturer, bord, benker og søppeldunkene i en svak grønnfarge på metallet, benkene er i tillegg av mørk tre. Dette skaper et gjennomført og helhetlig uttrykk. I tillegg er det montert blomsterkrukker i lyktestolpene. Plassering av møblene er gjennomført med tanke på universell utforming. Flere av butikkene har dessuten fått ramper til inngang. Gaten, slik den fremstår til hverdags, er anvendelig, men til sin virkelige rett kommer den først i forbindelse med arrangement som for eksempel torgdagene når gaten så og si tar form som byens torg.

BRUK

Målgruppen er innbyggerne i Ringeby, hytteturister og besøkende fra både nabokommuner og andre på ferieopphold. Ringeby har ca. 4000 fritidsboliger og har derfor mange og store befolkningstopper gjennom året. Siden man ønsker å skape en gate for alle, sørger markedsforeningen for å ha varierte aktiviteter og arrangementer for både voksne og barn. I tillegg til ulike aktiviteter er det alltid vaffelsalg i regi av lokal ungdom. De må melde seg på en liste på forhånd, da det kun er tillatt med ett vaffelutsalg for å unngå konkurranse. Det arrangeres torghandel hver lørdag i sommerferien.

Gågaten har også bidratt til å gjøre Ringeby sentrum mer attraktiv for hyttefolk som i større grad enn før tar turen inn til spesialbutikkene i sentrum.

BAROMETER

Brukbarhet

Medvirkning

Kommunale investeringskostnader

Driftsvennlighet

Varighet

Foto: Ringebu kommune

KOMMUNENS TIPS

- Det er avgjørende å opprettholde tett dialog mellom kommunen og handelsstanden, og at kommunen spiller med på det private engasjementet.
- Butikkdrivere må stå sammen og samarbeide. Man er avhengig av at alle deltar, både i forhold til dugnadsarbeid og økonomi.
- Å invitere til torghandel gir butikkene mer konkurranse, men erfaringen er at i det lange løp trekker det flere folk, skaper trivsel, aktivitet og liv i sentrum.
- Kjøpesenter i nærheten kan være en utfordring, derfor vil det være hensiktsmessig å skape et særpreg i sentrum som går på andre kvaliteter enn det som et kjøpesenter gir. For eksempel gjennom å satse mer på unike butikker.

Kontaktinformasjon:
Ringebu kommune
Kommunalsjef Britt Åse Høyeseven
Tlf 61283102/40247797 eller bah@ringebu.kommune.no

TEMABOKS 8:

GODE OFFENTLIGE UTEROM?

Det finnes mye nyttig litteratur om gode offentlige uterom. Et svært vesentlig punkt for nesten samtlige som har skrevet om offentlige uterom er å holde biltrafikken nede. Det er helt sentralt for å øke trivselsfaktoren i sentrumsområdene. Støy, forurensning og manglende sikkerhet kan lett skremme folk vekk. Brede fortau eller gågater med god tilgang til butikker, kaféer og kommersielle fasader vil både invitere og holde på menneskene i byrommet. En gate blir slik mer enn bare en ferdselsåre. Den er et sted hvor mennesker kan møtes og er et sted for aktiviteter, inkludert rekreasjon og avslapping.

Lesetips

Den danske arkitekten og byplanleggeren Jan Gehl har gjennom en lang karriere vært opptatt av den menneskelige siden av byplanlegging. Klassikeren "Livet mellom husene" ble utgitt første gang i 1971 og er revidert flere ganger og er fortsatt en av de beste kilder til å forstå uterommenes betydning for livet i byene. I "Byer for mennesker" fra 2010 samler Gehl erfaringer fra 50 års forskning. Boken er ment som en bruksbok med verktøy og retningslinjer for å skape gode og humane byer.

Landskapsarkitekt Inge Dahlmann som har laget "Gåboka – transport i by" er blant de som mener at en med fordel kan blande de gående og de kjørende, men at fotgjengerne må prioriteres. Dette kaller han en fredeliggjøring av byrommet. Gåboka fra 2005 var en del av Statens vegvesens prosjekt om transport i by og setter søkelyset på planlegging og tilrettelegging for fotgjengere.

